

5. SINIF DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ 5. ÜNİTE: MİMARİMİZDE DİNİ MOTİFLER

1. DİNİN MİMARİMİZE ETKİSİ

İnsanoğlu hayatı boyunca eserler ortaya koymuştur. Bu eserler ilk olarak hayatta kalabilmek, yaşadığı yeri imar etmek şeklinde olmuştur. Zaman içerisinde ihtiyaçlar değişmiş ve farklı mimari eserler ortaya çıkmıştır. İnsanların maddi ve manevi değerlerin tamamına kültür adı verilmektedir. Mimari eserler ise kültür içerisinde yer almaktadır. Mimari kültürümüz tarih boyunca gelişerek günümüze kadar gelmiştir. Din ve inanç, kültürün oluşmasını ve şekillenmesini önemli ölçüde etkiler. Kültür de dinin yaşanma biçimlerini şekillendirir. Bunun içindir ki kültür ve din suyla şekerin karışması gibi iç içedir. Hatta din kültürün özü, kültür ise dinin somut yansımasıdır. Hayatımızdaki birçok değer in kültürel boyutu olduğu kadar kaynağını dinden alan bir boyutu da vardır.

İnsanların ibadet etmek için yaptıkları mabetler, yardımlaşma ve dayanışma yapılan aşevleri, hastaneleri ve çeşmeler dini mimarinin örnekleri arasındadır. İslam'ın hayat anlayışını şehir mimarisine yansıtmışlardır. Bu anlayışa göre şehrin merkezinde cami vardır. İhtiyaç duyulan diğer yapılar camilerin etrafında yer alır. Eğitimden sağlığa, yardımlaşmadan misafir ağırlamaya kadar pek çok ihtiyaç, İslam mimarisinde çeşitli yapıların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu sayede dinî mimaride cami, sebîl, türbe, aşevi, imarethane, şifahane, kervansaray, medrese gibi eserleri imar eden Müslümanlar yaşadıkları coğrafyayı güzelleştirmişlerdir.

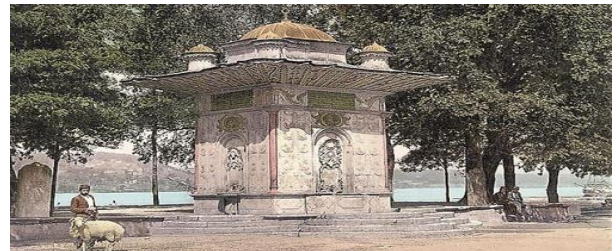
Ö Ğ R E N E T A K A D E M İ

Dinî mimari örnekleri arasında yer alan cami ve mescitler Müslümanların ibadet ettiği ve toplandığı yerlerdir. Çeşme ve sebiller insanların ve hayvanların su ihtiyacını karşıladığı yapılardır. Şadırvanlar abdest alınan mekânlardır. Medreseler dinî ilimlerle fen ve sosyal bilimlerin tahsil edildiği eğitim kurumlarıdır. Kervansaraylar; yolcuların konakladığı, dinlendiği ve yeme-içme ihtiyaçlarını karşıladığı yapılardır. Külliye; merkezinde cami olan çevresi medrese, imarethane ve aşevi gibi diğer yapılarla kuşatılmış geniş merkezlerdir.

Müslümanların en ince, en yüce ve en güzel duyguları, mimari eserlere sanatkarların dokunuşlarıyla somutlaşmıştır. Arap harflerinin çeşitli şekil ve tarzlarda güzel yazımıyla hüsnühat sanatı; duvarların, tabloların ve hatların kenarlarını desen desen süsleyen tezhip sanatı; el emeğiyle küçük resimlerin çizildiği minyatür sanatı; iç ve dış mekânları kaplayan porselen malzemelerin en güzel motiflerle işlendiği çini sanatı dinî mimariyle birlikte gelişen sanatlardan bazılarıdır. Bu sayede hat, tezhip, minyatür ve çini gibi sanat dallarında eşsiz güzelliklerde eserler cami, medrese ve külliye yapıları süslemiştir.

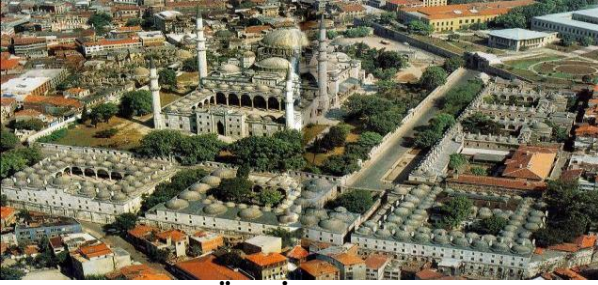
KERVANSARAY

SEBİL

ŞADIRVAN

KÜLLİYE

ŞİFAHANE

MEDRESE

TEZHİB (Kitap, levha ve tabloları motiflerle, yıldız ve boya ile bezenmesi, yıldızlama)

HÜSNÜHAT (Arap harfleriyle farklı üslup ve ölçülerde güzel yazı yazma sanatı)

MİNYATÜR (Derinlik yönüyle tek boyutlu küçük, renkli resim sanatı.)

ÇİNİ (Kil toprağının pişirilmesiyle yapılan seramik ve porselenleri geometrik ve çiçek motifleriyle süsleme sanatıdır.)

2. CAMİLERİ TANIYALIM

Cami sözlükte toplayan, bir araya getiren anlamına gelmektedir. Dini anlamda ise, Müslümanların bir araya geldiği, ibadet ettiği, toplantı yaptıkları, bir birleriyle iletişim kurduğu yerdir. Camiyle aynı özelliklere sahip mescitler ise secde edilen yer anlamına gelmektedir. İslam'ın ilk yıllarında Müslümanların namaz kıldığı yerler için mescit ifadesinin kullanımı yaygındı. Cami ise içerisinde cuma namazı kılınan büyük mescitleri tarif etmek için kullanılmıştır

İslamiyetin ilk gününden bugüne kadar camiler Müslümanları temsil eden mekânlardır. Hz. Peygamber Mekke'den Medine'ye hicret yolculuğu esnasında Kubâ bölgesine geldiğinde buradaki Müslümanların birlikte namaz kıldığı yere mescit inşa ettirmiş ve kendisi de inşasında çalışmıştır. Burası Kubâ Mescidi olarak isimlendirilmiştir. Kubâ mescidi ilk yapılan mescittir.

KUBÂ MESCİDİ

Hz. Peygamber Medine'ye varınca hem kalacağı ev hem de ibadet mekânı olarak Müslümanlarla birlikte Mescid-i Nebevi'yi inşa etmiştir. Mescid-i Nebevi, sonraki dönemlerde inşa edilen cami ve mescitlere mimari açıdan örnek olmuştur.

MESCİD-İ NEBEVİ

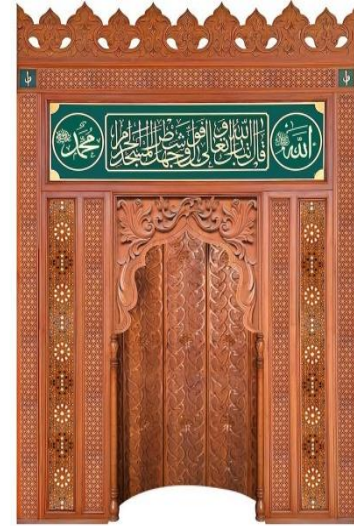
Müslüman hükümdarlar fethettikleri yerlerde İslamı yayabilmek için mescitler ve camiler inşa etmiştir. Bazen de daha önceki devletlerin yapmış oldukları kilise gibi yapıları camilere çevirmişlerdir. Fatih Sultan Mehmet'te İstanbul'u fethettikten sonra Hristiyan toplumu için büyük öneme sahip olup kilise olarak inşa edilen Ayasofya'yı camiye çevirmiştir. Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'u fethettikten sonraki ilk Cuma namazını Ayasofya'da kılmıştır.

AYASOFYA CAMİ

Camiler Müslümanları birleştiren ve kaynaştıran yerlerdir. Buralarda toplumun her kesiminden insan bir araya gelir, sevinç ve hüznlerini paylaşır. Müslümanlar günün beş vaktinde namaz vesilesiyle tevhit inancının gereği olarak bir ve tek olan Yüce Allah'a kulluk ederler. Cuma, cenaze ve bayram namazları cemaatle kılınması zorunlu namazlardır. Müslümanlar, bu namazlar için camilere gider ve din kardeşleriyle bir araya gelmenin mutluluğunu yaşar. Böylece birbirlerinin durumlarından haberdar olarak kardeşlik bağları güçlenir. Camilerden bazıları; etrafında aşevi, imarethane, şifahane, türbe, hamam, kütüphane ve medrese gibi yapıları da içerecek şekilde külliye olarak inşa edilmiştir. Eğitimden sağlığa, barınmadan sosyal yardımlara kadar birçok hizmet alanını kuşatan bu yapılar camilerin etrafında şekillenmiştir. Külliye tarzındaki camiler insanların maddi ve manevi tüm ihtiyaçlarını karşılayan ve hayatın bütünlüğünü yansıtan eserlerdir.

Camilerin içerisinde de farklı mimari yapılar vardır. Bu yapılar farklı amaçlar için kullanılmaktadır. Bu bölümler minber, mihrab, vaaz kürsüsü ve müezzin mahvilden oluşmaktadır.

MİHRAB (Kible yönüne dönüktür, kibleyi gösterir. İmanın namaz kılarken durduğu yerdir.)

MİNBER (İmamın veya hatibin cemaatin göreceği ve cemaate sesini daha iyi duyurmak için çıktığı merdivenli yüksekçe yerdir. Cuma ve bayram namazlarındaki hutbeler minbere çıkılarak verilir.)

VAAZ KÜRSÜSÜ (Camide vaaz ve dinî konularda ders vermek için imamın veya hatibin oturduğu yüksekçe yerdir.)

MÜEZZİN MAHVİLİ (Müezzinlerin namazlarda okunan ezan ve ikamet gibi cami içinde okunacak şeyleri okumak için bulunduğu yerdir.)

Bunların dışında camilerin dışında yapılan yapılarda bulunmaktadır. Bu yapılar; kubbe, minare, minare şerefesidir. Şerefe, minarelerde imamların ezan okumaları için yapılan minarelerine balkonlarına verilen addır.

3. KÜLTÜRÜMÜZDEN CAMİ ÖRNEKLERİ

Dini mimarinin merkezinde mabetler yer almaktadır. Mabetler ibadetlerin yanında sosyal hayatın şekillendiği yerlerdir.

Yeryüzünde ilk inşa edilen mabet Kabe'dir. İlk defa ne zaman ve kim tarafında n yapıldığı bilinmemektedir ancak ilk defa Hz. Adem'in inşa ettiği kabul edilmektedir. Kâbe Müslümanların kiblesidir. Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail tarafından temel kalıntıları bulunarak yeniden inşa edilmiş ve bugünkü şeklini almıştır.

Ö
Ğ
R
E
N
E
T
A
K
A
D
E
M
İ

Kudüs'te bulunan Beytülmakdis (kutsal ev) diğer adıyla Mescid-i Aksa Müslümanların ilk kiblesidir. Kâbe'den sonra Yüce Allah'a ibadet etmek amacıyla yeryüzünde yapılan ikinci mescittir. Mescid-i Aksa peygamberler tarihi açısından sembolik mekânlardan biridir. Hz. Davut, Hz. Süleyman, Hz. İsa ve Hz. Zekeriya gibi birçok peygamberin hayat hikâyesi Mescid-i Aksa ile kesişmiştir. Hz. Muhammed'in yaşadığı isra ve miraç mucizesindeki yerlerden biri de Mescid-i Aksa'dır. Hz. Peygamber'in bir gece Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya yaptığı yolculuğa isra, oradan göğe yükselmesine ise miraç denilir. Arapçada aksa "uzak" demektir. Mescid-i Aksa "uzak mescit" anlamına gelir. Mekke'deki Mescidi Haram'a olan uzaklığı sebebiyle bu ismi almıştır.

Hız. Peygamber, Mekke'den Medine'ye hicret ettiğinde Müslümanların yardımıyla bir mescid inşa etti. Bu mescidin hemen yanına Hız. Peygamber ve ailesinin kalabilmeleri için odalar inşa edildi. Hız. Peygamberle özdeşleşip anılan bu mescide "Mescid-i Nebi veya Nebevi" ismi verildi. Mescid-i Nebi, Hız. Peygamberin Müslümanlarla birlikte ibadet ettiği bir yer olmanın yanı sıra birçok alanda (eğitim, öğretim, sosyal, askerî) Müslümanları bir araya getiren mekân olmuştur.

Müslümanların bir merkezde toplandığı ve şehrin en büyük ibadethaneleri olarak inşa edilen camilere ulu cami ismi verilmiştir. Bu camilere cuma camisi ve cami-i kebir (büyük cami) de denilmiştir. Genellikle bulundukları şehrin veya yaptırınların ismiyle anılmıştır. Ülkemizde yapılış tarihi itibarıyla bin yıla yaklaşan birçok ulu cami bulunmaktadır. Özellikle Anadolu'da Selçuklu ve Beylikler Dönemi'nde imar edilmiş ulu camiler ibadete açık bir şekilde günümüzde varlığını devam ettirmektedir. Tarihi bir miras olarak ayakta duran bu camiler arasında Diyarbakır Ulu Cami, Bursa Ulu Cami ve Sivas Ulu Cami gibi daha birçok şehirde yüzü aşkın ulu cami yer almaktadır.

Selatin camileri; Osmanlı Dönemi'nde padişahların, şehzadelerin veya diğer hanedan mensuplarının kendi imkânlarıyla yaptırdıkları camilerdir. Selatin, sultan kelimesinin çoğuludur. Genellikle birden fazla minareye sahip olan bu camiler, Osmanlı Dönemi'nde İstanbul, Bursa ve Edirne gibi birçok şehirde yapılmıştır. İstanbul'daki Sultanahmet, Süleymaniye, Fatih, Yavuz Sultan Selim ve Beyazıt camileri, Bursa'daki Yeşil Cami, Edirne'deki Selimiye Camisi bu camilerin en güzel örneklerindendir.

SÜLEYMANİYE CAMİİ

SULTAN AHMET CAMİİ

SELİMİYYE CAMİİ

YEŞİL CAMİİ

HAZIRLAYANLAR

Hatice AYDIN - Egemen DOĞAN